

*Т. В. Мокієнко,
Кандидат економічних наук., доцент кафедри бухгалтерського облік,
Полтавська державна аграрна академія*

ПРИДБАННЯ ТОВАРНО-МАТЕРІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ: ЗАВДАННЯ ОБЛІКУ ТА ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

*T. V. Mokienko,
Candidate of Economic Science, Associate Professor of Accounting
Poltava State Agrarian Academy*

THE PROCESS OF ACQUIRING VALUES: ACCOUNTING TASKS AND DOCUMENTING

Під час здійснення господарської діяльності суб'єкти підприємницької діяльності вступають у взаємовідносини з іншими суб'єктами господарювання щодо придбання товарно-матеріальних цінностей, робіт чи послуг із метою забезпечення їх безперервного функціонування. Основними наслідками проведення господарських операцій є виникнення зобов'язань, що призводить до появи кредиторської заборгованості, у тому числі перед постачальниками та підрядниками. У статті досліджено сутність процесу придбання. Розглянуто завдання бухгалтерського обліку процесу придбання товарно-матеріальних цінностей. Досліджено порядок та особливості договорів на придбання товарно-матеріальних цінностей.

In their business activities economic entities cooperate with other business units to purchase commodities and materials, works and services in order to provide continued operation. The main economic operations' after-effects are appearing obligations which lead to payables as of due to suppliers and contractors. Article investigates procurement process essence. Addresses matters related to accounting process targets as for commodities and materials procurement. Were investigated sale/purchase agreements, their specific nature and procedure for concluding.

Ключові слова: процес придбання, матеріальні цінності, документи, умови оплати, договір.

Keywords: purchase process, tangibles, documents, terms of payment, contract.

Постановка проблеми. Для нормального функціонування та роботи підприємств, необхідна наявна кількість засобів та предметів праці. Для забезпечення ресурсами підприємства вступають у правовідносини з іншими суб'єктами господарювання. Такі правовідносини мають бути обов'язково оформлені всіма необхідними документами, види форми яких залежать від ресурсів, що придбаються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням, що присвячуються обліковому та документальному відображенню процесу придбання цінностей розглядалися в працях вітчизняних науковців. Зокрема, Т. Г. Камінська, О. В. Чук, Ф. Ф. Бутинець, Ю. Ю. Корольов, В. Г. Макаров, І. В. Малишев, В. Г. Швець, І. Й. Яремко.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети, необхідно вирішити ряд завдань. Зокрема, дослідити сутність процесу придбання та його місця в процесі кругообороту капіталу; розглянути коло завдань, що виникають під час облікового процесу придбання товарно-матеріальних цінностей; дослідити особливості документального оформлення придбання товарно-матеріальних цінностей, розглянути структурні елементи договорів на поставку цінностей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процесом (лат. «processus» – проходження, просування) називається послідовна закономірна зміна певного явища та перехід від одного явища до іншого. Здійснення господарської діяльності передбачає здійснення ряду взаємопов'язаних процесів, а саме: 1) придбання факторів виробництва – постачання; 2) їх трансформацію у готовий продукт (роботи чи послуги) – виробництво; 3)

продаж готової продукції – збут (реалізація) [4].

Процес постачання (придбання) – це сукупність операцій, спрямованих на забезпечення підприємства предметами та засобами праці, необхідними для здійснення господарської діяльності

Розглянемо на рис. 1 засоби та предмети праці, які найчастіше придбаються підприємствами для здійснення своєї діяльності.

Рис. 1. Активи, що найчастіше придбаються підприємствами

Основною метою обліку і контролю придбання є встановлення своєчасності поставки засобів, предметів праці та мінімізація витрат, що пов'язані із їх замовленням, придбанням та зберіганням.

Мета процесу придбання визначає ряд завдань бухгалтерського обліку, до яких можна віднести наступні:

- правильне і своєчасне встановлення обсягів закупівлі;
- облік надходження матеріальних цінностей на підприємство;
- облік розрахунків з постачальниками за придбані засоби та підрядниками за транспортно-заготівельні витрати;
- визначення фактичної собівартості закуплених матеріальних ресурсів.

Відповідно до статті 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи, які фіксують факти здійснення господарських операцій [2].

Процес придбання полягає в тому, що підприємство укладає договори з постачальниками на необхідні йому фактори виробництва, організовує доставку та складування виробничих запасів, перераховує гроші постачальникам за отримані матеріали. Під час цього процесу відбувається зміна активу з форми грошей на форму майна, призначеного для виробництва продукції.

Договір купівлі-продажу - договір, за яким продавець зобов'язується передати майно у власність покупцеві, а покупець зобов'язується прийняти майно і сплатити за нього певну грошову суму. Взаємини продавців і покупців не обмежуються лише визначенням ціни товару (роботи, послуги). Необхідно погоджувати ще базисні умови постачання, які визначають основні права і обов'язки учасників операції при транспортуванні, упаковці і маркуванні товарів, по страхуванню вантажів і оформленню комерційної документації, а також визначають місце і час переходу права власності від продавця до покупця і те, як ці умови відбиваються в ціні товару.

Товаром за договором купівлі-продажу можуть бути будь-які речі з дотриманням правил, передбачених ЦКУ.

Договір може бути укладений на купівлю-продаж товару, що є в наявності у продавця в момент укладання договору, а також товару, що буде створений чи придбаний продавцем у майбутньому. У договорі купівлі-продажу, крім зобов'язань передати у власність покупця товар та одержати за нього визначену договором ціну, наводяться вимоги до якості, умов постачання, визначається порядок розрахунків, відповідальність сторін тощо.

Договір купівлі-продажу має такі властивості [6]:

- двосторонність, оскільки кожна сторона, що бере участь у відносинах, набуває відповідних прав та обов'язків;

- платність, що впливає із самої сутності такого договору. У випадках, коли одна сторона передає іншій будь-яке майно на безоплатній основі, такий договір не можна вважати договором купівлі-продажу;
- консенсуальність (процесу укладання договорів передують згода сторін вступати в такі економічні відносини, вони доходять спільної згоди щодо своїх прав та обов'язків);
- каузальність (правова основа має розкриватися змістом договору).

Такі властивості як платність, двосторонність та консенсуальність притаманні також і договору поставки.

На рис. 2 представлено загальну схему документального оформлення процесу придбання товарно-матеріальних цінностей, на прикладі придбання основних засобів та виробничих запасів.

Рис. 2. Документування процесу придбання ТМЦ

Варто зазначити, що з 1 січня 2015 року довіреність стає необов'язковою при отриманні цінностей. При цьому передбачено, що повноваження на здійснення господарської операції особи, яка в інтересах юридичної особи або фізичної особи – підприємця отримує основні засоби, запаси, нематеріальні активи, грошові документи, цінні папери та інші товарно-матеріальні цінності згідно з договором, підтверджуються відповідно до законодавства. Такі повноваження може бути підтверджено, зокрема, письмовим договором, довіреністю, актом органу юридичної особи тощо.

Таким чином, порядок отримання цінностей цілком залежить від домовленості між продавцем та покупцем. Безумовно, така домовленість має бути зумовлена умовами договору. При цьому можна використовувати довіреність довільної форми з урахуванням норм ст. ст. 245 – 250 ЦКУ [8].

Розрахунки з постачальниками за поставлені товарно-матеріальні цінності можуть здійснюватися як в готівковій так і безготівковій формі.

Згідно з Інструкцією № 22 «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті» (із змінами та доповненнями) [3] та Цивільного кодексу України [8], де передбачено відповідальність, здійснення розрахунків може відбуватися в наступних формах: розрахунки платіжними дорученнями; розрахунки платіжними вимогами-дорученнями; розрахунки платіжними вимогами; акредитивна форма; чекова форма; вексельна форма.

В основу класифікації форм безготівкових розрахунків покладений економічний характер і спосіб організації розрахунків.

Розрахунки проводяться шляхом готівкових або безготівкових перерахунків через установи банків. В сучасних умовах найчастіше для розрахунків використовуються платіжне доручення, вексель та акредитив. Розглянемо характеристику даних платіжних документів в табл. 1.

Таблиця 1.
Характеристика платіжних документів

Документ	Характеристика
----------	----------------

Платіжне доручення	Розрахунковий документ, що містить письмове доручення платника обслуговуючому банку про списання зі свого рахунка зазначеної суми коштів та її перерахування на рахунок отримувача.
Вексель	Документ, який посвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця або його наказ третій особі сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику векселя (векселедержателю).
Акредитив	Договір, що містить зобов'язання банку-емітента, за яким цей банк за дорученням клієнта (заявника акредитива) або від свого імені проти документів, які відповідають умовам акредитива, зобов'язаний виконати платіж на користь бенефіціара або доручає іншому (виконуючому) банку здійснити цей платіж.

Господарські суб'єкти самостійно обирають форми розрахунків та вказують їх при укладенні договорів.

Висновки. Отже, процес придбання товарно-матеріальних цінностей являється важливим елементом кругообороту капіталу, правильна організація якого, забезпечить економію ресурсів та вплине на ефективність роботи підприємства. При цьому важливо усвідомлювати коло завдань, що ставляться перед обліковим персоналом.

Список літератури.

1. Господарський кодекс України № 436-IV від 16 січ. 2003 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. - Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16 лип. 1999 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. - Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
3. Інструкція про безготівкові розрахунки в національній валюті, затверджена Національним банком України № 22 від 21 січ. 2004 р. [Електронний ресурс] / Верховна рада України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
4. Камінська Т. Г. Облік процесу придбання як етапу кругообороту капіталу / Т. Г. Камінська [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://elibrary.nubip.edu.ua/14031/1/Kaminska6.pdf>.
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» № 73 від 07.02.2013 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. - Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
6. Орлов І. В. Розрахунки підприємства за операціями з придбання: економічно-правовий зміст / І.В. Орлов [Електронний ресурс] - Режим доступу : http://econindustry.org/arhiv/html/2010/st_52_25.pdf
7. Податковий Кодекс України № 2755-VI від 02 груд. 2010 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. - Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
8. Цивільний кодекс України № 5-IV від 16 січ. 2003. р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. - Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
9. Чук О. В. Обліково-аналітичне забезпечення ефективності управління запасами / Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу // О. В. Чук - 2014. - Вип. 1 (28). – С. 290 – 300.

References.

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2003), “The Commercial Code of Ukraine”, available at: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (Accessed 27 October 2015).
2. Verkhovna Rada of Ukraine (1999), Law “ On Accounting and Financial Reporting in Ukraine”, available at: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (Accessed 27 October 2015).
3. National Bank of Ukraine (2004), “ Instructions on non-cash payments in national currency ”, available at: <http://www.rada.gov.ua> (Accessed 27 October 2015).
4. Kamins'ka, T.H. (2015), “Accounting for the acquisition process as a stage of circulation of capital”, available at: <http://elibrary.nubip.edu.ua/14031/1/Kaminska6.pdf> (Accessed 27 October 2015).
5. Ministry of Finance of Ukraine (2013), “National provision (Standard) of Accounting 1 "General Requirements for Financial Reporting"”, available at: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (Accessed 27 October 2015).
6. Orlov, I.V. (2010), “The calculations of enterprise for the acquisition: economic and legal content”, available at: http://econindustry.org/arhiv/html/2010/st_52_25.pdf (Accessed 27 October 2015).
7. Verkhovna Rada of Ukraine (2003), “Tax Code of Ukraine”, available at: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (Accessed 27 October 2015).
8. Verkhovna Rada of Ukraine (2003), “The Civil Code of Ukraine”, available at: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (Accessed 27 October 2015).
9. Chuk, O.V. (2014), “Accounting and analytical ensuring the inventory management efficiency”, Problemy teorii ta metodolohii bukhalters'koho obliku, kontroliu i analizu, vol. 1, no. 28, pp. 290 – 300.

